

Dominancia után - dominancia?

Rajnai Gergely

A Tisza Párt nem csinál belőle titkot, hogy rendszerváltást szeretne, illetve politikusai szerint éppen ezt hajtja végre az országban. Átalakul az alkotmányos, a gazdasági és sok más alrendszer is, ezeket rohamtempóban, nagy nyilvánosság előtti bejelentésekkel teszi meg az új kormány. A rendszerváltás tulajdonképpen a mottója Magyar Péternek, és folyamatosan hangsúlyozza, hogy erre kért és kapott felhatalmazást április 12-én. Egy rendszer leváltásáról azonban kevesebb szó esik: mi lesz a pártrendszerrel?

info@meltanyosság.hu

www.meltanyosság.hu

0630-311-1701

1149 NAGY LAJOS KIRÁLY ÚT 167. II. 23.

A rendszerváltások alapja

Márpedig ez egy rendkívül fontos kérdés, mert a NER alapját a domináns pártrendszer adta meg - erről írtunk például az [Uralkodó párt](#) című kötetünkben. Az, hogy a Fidesz nagy többséggel és hosszú ideig kormányzott, lehetőséget adott Orbán Viktor számára, hogy saját képére formálja a magyar politikát és gazdaságot, és kísérletet tegyen társadalmi változások elindítására is. Szorosabb verseny, szűkebb többség, koalíciókényszer és politikai váltógazdálkodás nélkül erre nincs lehetőség. Éppen ezért „fagyott be” 1990 után a magyar politikai rendszer: tulajdonképpen minden kormány szándékában állt komolyabb változásokat eszközölni, többen új alkotmányozást is szerettek volna elindítani, de a pártrendszer ezt nem tette lehetővé. A magyar politika 1989-90-ben sebtiben lerakott sarokkövei mozdíthatatlanná váltak egészen addig, amíg 2010-ben új pártrendszer nem alakult ki.

Egy új rendszer kialakításához tehát nem jön rosszul a hatalmas parlamenti fölény. A szükséges politikai hátszél nélkül lehetetlen lenne átfogó reformokat végigvinni. A Tiszának tehát legalább a nagy többségre szüksége volt a rendszerváltáshoz – és ebbe bele is vágott. Az világos, hogy a Tisza-szavazók, így a magyar társadalom többsége valóban a NER leváltását kívánta áprilisban, így rosszul is tenné a Magyar-kabinet, ha nem próbálná lecserélni az „ancien régime”

kulcsfontosságú elemeit. Az azonban nem világos, hogy az egész rendszer kialakítására lehetőséget adott elem, azaz a pártrendszer tekintetében mondtak-e ítéletet a választók, és ha igen, mit?

A Tisza-siker értelme

Az első lehetőség, hogy a Fidesz elutasítása egyben a Fidesz által konzekvensen képviselt többségi kormányzás elutasítása is. Az egyik fő kritika az Orbán-kormánnyal éppen az volt, hogy nem vették figyelembe sem a parlamenti ellenzék véleményét, sem a civil társadalom visszajelzéseit, és az érintetteket sem vonták be a döntéshozatalba. Centralizált politikai döntések születtek, amelyek végrehajtása kérdés nélkül történt a hatékonyság jegyében, folyamatosan a nagy mértékű választói felhatalmazásra hivatkozva. Erre épült ki a NER intézményrendszere is, mind a formális (pl. az alkotmányos berendezkedés és az intézmény, mind az informális szinten (pl. a gazdasági vagy a kulturális térben).

Amennyiben ebből lett elege a választóknak, akkor a Tisza arra kapott felhatalmazást, hogy számolja fel a domináns pártrendszert. Egyrészt vessen véget a már négy cikluson keresztül folytatott kormányzásnak, de a meglévő pártokat (az ellenzéket is) cserélje le, és vezessen be újfajta kormányzati kultúrát. Nem folytathat egypárti kormányzást; törekedjen konszenzusos, sok szereplővel konzultáló, több véleményt becsatornázó vezetésre. Ezt azonban nehéz bemutatni, ha tulajdonképpen nincs a Tisza számára „szalonképes” ellenzéki párt: sem

a Fidesszel, sem a Mi Hazánkkal nem tud gyakran együttműködni a kormány, különben hiteltelenné válhat saját közönsége előtt. Természetesen civil szereplőkkel, gazdasági befolyással rendelkező szervezetekkel és vállalatokkal, szakszervezetekkel és más entitásokkal is együttműködhet, de a politikában a kooperáció fő és – ami Magyar Péterék számára különösen fontos – leglátványosabb formája a pártok közötti együttműködés; enélkül nehéz lesz a Fidesz ellenpontját képezni kormányzati stílus terén.

Így marad a másik lehetséges értelmezés, miszerint a választók mindenben változást szeretnének – kivéve a pártrendszert. A többségi kormányzás tulajdonképpen nem is volt gond, csak az, ahogy és amire felhasználta a Fidesz ezt a kiemelkedő és hosszantartó hatalmat, az volt problematikus. A centralizált döntéshozatal, a nagy felhatalmazás, a hatékony és gyors végrehajtás, valamint a kormány mögött álló politikai egység továbbra is kívánatos, és el is várják a Tiszától, hogy ebből a szempontból hasonló legyen a Fideszhez: alakítsa ki a maga rendszerét, ami jobb eredményeket kínál a polgárok számára, mint az előző rendszer.

Az igazság természetesen valahol a két értelmezés között van; mindkét nézet fellelhető a Tisza táborában. Magyar Péterék eddigi tevékenysége viszont inkább abba az irányba mutat, hogy utóbbi értelmezést vallják magukénak: a saját dominanciájuk kialakítására törekcszenek. Ugyan többször utalnak arra, hogy sokkal több szereplőt kívánnak bevonni társadalmi egyeztetésbe, illetve tartalommal töltik fel

a parlamenti munkát, de számos jel utal arra, hogy szeretnék, ha a pártrendszer nem változna meg érdemben, és hosszútávon egyedül, nagy többséggel tudnának kormányozni.

A választási rendszer átalakítására vonatkozó megjegyzések és sejtetések például ezt vetítik előre. A francia és a brit eset [emlegetése](#) arra utal, hogy továbbra is a többségi irányba tolódó szisztémában gondolkodik a Tisza, és ez a stabil többségnek és a viszonylag kevés pártnak kedvez – meglegágya lehet ez a dominanciának, legalábbis a kényelmes és egyértelmű többség megteremtése szempontjából. Ennél is árulkodóbb a Tisza eddigi kormányzási stílusa: gyorsan és folyamatosan vágnak bele újabb és újabb átalakítási kezdeményezésekbe; szinte minden napra jut egy új felvetés, sokszor nagy horderejű lépések akár ugyanazon a napon kerülnek bejelentésre. Ezek időnként meglepőek, mert bár a programban a legtöbbször volt általános utalás, a konkrét megoldás gyakran váratlanul éri a választóközönséget. A kormányzás sebessége és intenzitása a 2010-es fideszes időket idézi (és gyakran felül is múlja), Magyar Péter tehát él a többség adta lehetőségekkel, és feltételezhetően ezt szeretné fenntartani – a dominanciát dominanciára kívánja váltani.

A kormányzás hossza tekintetében viszont éppen a dominanciát megelőzendő vezeti be a miniszterelnöki és képviselői mandátumkorlátozást a Tisza. Ezzel ad jelzést, hogy a korábbi dominancia felszámolását komolyan gondolja - de ez korántsem zárja ki, hogy egy párt akár évtizedekig kormányozzon. Bár a személyek

(képviselők és miniszterelnökök) változhatnak, egy párt lehet domináns. Sőt, ha az intézkedések elérik célzott hatásukat, és a személyek kissé hátrébb szorulnak a magyar politikában, az éppen a pártokat erősítheti vissza: ha egy választó nem szavazhat mindig arra a jelöltre, aki már legutóbb is szimpatikus volt, akkor a logikus döntés, hogy arra a pártra szavaz, amire már korábban is voksolt. Paradox módon tehát a személyi dominancia visszaszorításával a pártdominancia esélyeit növekedhetnek. Ezzel pedig hasonulna Magyarország például Japánhoz, ahol a Liberális Demokrata Párt úgy van – rövid megszakításokkal – immár majdnem nyolcvan éve hatalmon, hogy általában nincs igazán központi vezére; a párt a népszerű, és a párton belül komoly harcok vannak kisebb frakciók között. A miniszterelnökök sokszor cserélődnek, de a kormányzó párt szinte soha.

A Fidesz szerepe a Tisza dominanciájában

A nemzetközi példák alapján lehet is esélye egy ilyen dominancia kialakítására a Tiszának – de ahhoz egy egészen speciális helyzet kell előálljon. A domináns pártok bukása után bekövetkező két leggyakoribb forgatókönyv közül egyik sem a Tisza dominanciáját vetíti előre. A legtöbbször az fordul elő, hogy az adott ország választói éppen azért váltják le a domináns pártot, mert megelégtették az egyoldalú kormányzást, és koalíciós, de legalábbis jobban a konszenzusra építő vezetést szeretnének, lehetőleg több párttal. Rendszerint ilyenkor sok párt dönti meg a dominanciát. Így történt például Finnországban 1987-

88-ban, vagy Malajziában 2018-ban, ahol egy új, sokszínű koalíciós kormánynak szavaztak bizalmat, ami nem tudta, de legtöbb esetben talán nem is feltétlenül akarta több ciklusig megőrizni a hatalmat. A pártrendszer átalakult, és sokpárti versengéssé változott a dominancia.

Egy másik lehetőség, hogy ugyan visszatér a domináns mintázat, de ezt éppen a korábbi domináns párt hozza vissza. Az új kabinetet a választók néhány év után nem tartják elég kompetensnek, és visszanyúlnak a korábbi, már jól ismert erőhöz – bármennyire lelkesen váltották le alig egy-két esztendővel korábban. A magyar történelemből is ismerünk erre példákat: az 1905-ben megbukott Szabadelvű Párt Nemzeti Munkapárt néven tért vissza domináns pozícióba 1910-ben, de a Magyar Szocialista Párt 1994-es győzelme is értelmezhető ebben a keretben. Japánban ez a forgatókönyv már kétszer is lejátszódott (1996-ban és 2012-ben tért vissza a hatalomba a Liberális Demokrata Párt), de a Svéd Szociáldemokrata Párt majdnem évszázados dominanciájának is volt két rövid megszakítása.

Ezeket a forgatókönyveket Magyar Péter értelemszerűen elkerülné. Szeme előtt lebeghet azonban a brit példa, ahol a Thatcher-korszakot a Blair-korszak váltotta le; a Konzervatív dominanciát a Munkáspárt dominanciája követte. Hasonló volt a helyzet Ausztráliában, ahol a '80-as és '90-es évek munkáspárti dominanciáját egy hosszú Liberális kormányzás cserélte le, vagy éppen a Német Szövetségi Köztársaság, amelynek első húsz évét a Kereszténydemokrata Unió domináns kormányzása határozta meg,

majd ezt egy tizenhárom éves Szociáldemokrata korszak követte. Távollabra tekintve pedig említhetjük Tajvant, ahol a Kuomintang több mint ötven éves dominanciája után hosszú ideig tudott kormányozni a Demokrata Progresszív Párt.

Közös minden ilyen példában, hogy ezek nem olyan domináns rendszerek voltak, mint a 2010 utáni magyar. Volt ugyan egy párt, ami hosszú ideig képes volt kormányon maradni, de sosem úgy, hogy számos kisebb, a kormányzást érdemben nem is veszélyeztető pártot megelőzve tudott választást választás után nyerni a domináns párt. Ezek minden esetben kétpártrendszerként, vagy kvázi kétpártrendszerként működtek, azaz volt két nagy párt, és esetleg néhány képviselővel bejutott a parlamentbe még néhány kisebb erő, de a kormányalakítás szempontjából évtizedeken keresztül ugyanaz a két párt volt meghatározó. Ennek megfelelően pedig a korábbi domináns párt évtizedes ellenzéki szerep után rendszerint visszatért a hatalomba, a brit, az ausztrál és a német esetben pedig a domináns szerepet is vissza tudta szerezni. A Konzervatívok például Blair leváltása után tizennégy évig tudtak kormányozni.

Magyar Péterék vágya tehát az eddig ismert esetek alapján kizárólag úgy valósulhat meg, ha egyfajta kétpárti domináns váltógazdálkodás alakul ki Magyarországon, és világossá válik, hogy két valós kormányzati alternatíva van a pártrendszerben: a Tisza és a Fidesz. A többi párt az Országgyűlésbe bejuthat, de meghatározó koalíciós szerepben sem nagyon reménykedhet. Amelyik párt pedig megkapja

a választói bizalmat, jó eséllyel több ciklusra rendezkedhet be, és kiépítheti a maga domináns rendszerét.

Ez kontraintuitív módon azt is jelenti, hogy a nemzetközi példák alapján a Tiszának nagy szüksége van a Fideszre. Dominanciát kiépíteni eddig csak olyan pártnak sikerült, aminek a korábbi domináns párt maradt a fő riválisa. Sokan ma már azt pedzegetik, hogy a Fidesz bukása totális, és a következő választáson nem is lesz releváns a párt, a parlamenti mandátumok korlátozása pedig azt is jelentheti, hogy a legprominensebb fideszes politikusok indulása előtt intézményi korlát is lesz a következő választáson. Márpedig, ha a Fidesz eltűnik, vagy akár csak közép-, esetleg kispárttá zsugorodik, akkor a Tisza olyanra készül, ami eddig még a világ politikatörténetében senkinek sem sikerült: úgy váltani dominanciát dominanciára, hogy közben a korábbi domináns erő háttérbe szorul vagy megszűnik.

A Tisza domináciájára leselkedő veszélyek

A Fidesz léte – legalábbis rövid távon – más szempontból is fontos lehet a Tiszának. Miközben a demokrácia restaurációján dolgoznak, a parlamenti ellenzék megsemmisülése, és az országgyűlési viták tartalmatlanná vagy közéleti szópárbajjá válása esetén. Nehéz lesz úgy hitelesen képviselni azt, hogy a magyar demokrácia kiváló állapotban van, ha nincs érdemi parlamenti ellenzék. Hosszabb távon pedig, még ha domináns pártrendszer is alakulna ki a Tisza vezetésével, akkor is kellenek érdemi ellenfélnek tekinthető ellenzéki pártok – és egyelőre

nem látszik, hogy a Fideszen (esetleg a Mi Hazánkon) kívül ki lehetne ez. Még ha fel is emelkedik egy új rivális (legyen az bármilyen ideológiájú), semmiképp sem lehet könnyebb ellenfele a Tílszának, mint a Fidesz, amelyre könnyen mutogathat Magyar Péter úgy, mint a választók által már elutasított erőre.

Amennyiben pedig fennmarad a Tisza elsőprő fölénye a magyar pártrendszerben, akkor az a veszély kerülhet elő, ami Japánban is – ideiglenesen – a domináns párt bukását okozta: a pártszakadás. Egy hatalmas, komoly többséggel rendelkező, sokféle ideológiát lefedő pártban könnyen elindulhat a belső versengés; így érdemi külső ellenfél hiányában belső ellenfelek léphetnek a politikai színpadra. A pártszakadás pedig a dominancia-projekt végét is jelentheti. Bár a demokratikus keretek jobban ki tudnának így domborodni, hiszen lenne az Országgyűlésben érdemi ellenzéke a kormánynak, az osztódás nem csak a hosszútávú hatalom megőrzését lehetetlenítheti el, hanem akár rövidebb távon is megnehezítheti a kormányzást, különös tekintettel a kétharmados többség eltűnésére.

Magyar Péterék tehát némi alappal értelmezhetik úgy a választási sikerüket, hogy arra kaptak felhatalmazást, hogy mindent váltsanak le – a pártrendszert leszámítva. Alakítsanak ki egy saját, a választók jelenlegi igényeinek jobban megfelelő domináns szisztémát. Erre lehet is alapjuk, hiszen – ahogy a Méltányosság szerzői [már sokszor megírták](#) – a magyar politikai hagyományban a dominancia a szabály, a váltógazdálkodás a kivétel. A társadalmi igény hagyományosan

megvan arra, hogy domináns vezetése legyen az országnak, erre épít is a Tisza Párt. Paradox módon azonban ehhez a nemzetközi példák alapján legfontosabb partnere éppen az a párt, ami ellen létrejött, és aminek rendszere ellen vívja jelenleg rendszerváltó hadjáratát – a Fidesz. Amennyiben a Fidesz nem marad meghatározó szereplője a magyar politikának, és a választás kérdése nem elsősorban az lesz, hogy Tisza vagy Fidesz, akkor precedens nélküli lenne a Tisza Párt hosszú kormányzása. Amennyiben Magyar Péter több ciklusnyi nyomot szeretne hagyni a magyar politikatörténetben, akkor a nemzetközi példák alapján titkon azt kell remélnie, hogy a Fidesz ott marad mellette – és akár évek, netán évtizedek múlva épp a Fidesz fogja leváltani a Tisza dominanciáját.